

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår regeringens proposition 2013/14:134 Lättare att läsa.

2 Inledning

Goda språkliga kunskaper är en förutsättning för den personliga utvecklingen, den sociala kontakten och den demokratiska delaktigheten i samhället. Medborgarna i ett land har rätt till den gemenskap som språket innebär och med hjälp av detta kan hen både delta i det sociala livet, hävda sina demokratiska rättigheter och göra sig gällande på arbetsmarknaden.

Centrum för lättläst bildades 1987 av en enig riksdag för att garantera en fortsatt utgivning av en oberoende, lättläst nyhetstidning, 8 SIDOR, och lättlästa böcker på LL-förlaget. Verksamheten har i nästan 30 år försett människor som har olika funktionsnedsättningar med lättlästa nyheter, böcker och samhällsinformation. 1989 fick många med intellektuella funktionsnedsättningar utöva sina demokratiska rättigheter för första gången. Den omorganisation som nu föreslås hotar att radera trettio års kompetens om lättläst. Det kan slå hårt mot redan utsatta grupper i samhället.

Vänsterpartiet delar inte regeringens uppfattning om att statens stöd till Centrum för lättläst (CFLL) ska avvecklas. Tvärtom bör CFLL:s verksamhet stärkas och breddas. Det är inte minst viktigt med tanke på hur bl.a. läsförmågan ser ut i dagens Sverige. Undersökningar från PIAAC och PISA (båda från 2013) visar att 13 procent av Sveriges vuxna befolkning bara klarar av att läsa de allra lättaste texterna och att 23 procent av förstagångsväljarna inte har fullgod läsförmåga. Vi måste således satsa mer resurser och öka åtgärderna för att fånga upp de svaga läsarna. Därför vore det förödande att splittra

en unik organisation som CFLL. Alla människor har rätt till oberoende nyheter, litteratur och samhällsinformation utifrån sina egna villkor.

3 Centrum för lättläst

I såväl utredningen som i propositionen framhålls att det finns ett stort värde i att bevara CFLL som en sammanhållen verksamhet för att säkerställa att målgruppens behov tillvaratas. Det är därför förvånande att verksamheten föreslås överföras till en betydligt större myndighet som har fokus på en snävare målgrupp och som har teknik och upphandlade tjänster som basverksamhet. Av Myndigheten för tillgänglig media (MTM) remissvar framgår bl.a. tydligt att myndigheten anser att utredningen innehåller alltför långtgående förslag kring hur inordningen av lättlästverksamheten, som en särskild enhet, ska organiseras. Vänsterpartiet delar remissinstanserna CFLL och Riksförbundet FUB och flera brukarorganisationers oro för att överföringen i praktiken kommer att innebära en splittring och nedläggning av CFLL:s verksamheter i dess nuvarande form. Detta innebär i sin tur en dränering av dagens samlade kompetens kring lättläst.

De kvalitativa aspekterna i CFLL:s aktiva arbete måste beaktas. Om CFLL:s verksamheter splittras upp och läggs ut på entreprenad och på kommersiella förlag så kommer sannolikt den sammanhållande kompetensen, och även den nära dialog med läsarna som växt fram under decennier, att utarmas. Såväl kompetens som kvalitet går därmed förlorad. Kompetensen urholkas då lättlästa nyheter, information och litteratur inte bevakas specifikt av en särskild enhet utan, som föreslås, uppgår i den allmänna verksamheten hos MTM. Kompetens skapas bl.a. genom en kontinuerlig kontakt med brukarna och av respons på de produkter som produceras. Vi är positivt inställda till att ett brukarråd inrättas som består av brukarorganisationer och förmedlare. Ett brukarråd kan vara en central del av nätverkande som krävs, men täcker inte alla informationsbehov och nödvändiga kanaler. Kunskap och kompetens existerar inte i ett tomrum utan kräver ett långsiktigt, medvetet och systematiskt arbete. Den unika, samlade kompetens om att göra lättlästa nyheter, böcker och samhällsinformation som byggts upp tillsammans med läsarna i 30 år riskerar nu att slås sönder.

Regeringen betonar i propositionen de effektivitetsfördelar och potentiella synergieffekter som förväntas uppstå genom att avveckla CFLL och överföra delar av verksamheten till en större institution, MTM. Framför allt framhålls myndighetens tekniska kompetens och att myndigheten ligger i framkant inom utvecklingen av ny

teknik för att tillgängliggöra texter för personer med funktionsnedsättningar. Att skriva och läsa lättläst handlar dock inte bara om en teknisk anpassning. Det handlar om ett tätt, dagligt, samarbete med de allra svagaste läsarna, det handlar om detaljer, det handlar om att under arbetets gång ta reda på om läsarna har förstått texten. Det kan verka praktiskt att en statlig myndighet som MTM får ansvaret för lättlästa nyheter och böcker. Frågan är dock om det är det bästa sättet att ta de svagaste läsarna på allvar och ta till vara deras rätt till oberoende nyheter, litteratur och samhällsinformation utifrån deras egna villkor och på ett respektfullt sätt.

Regeringens förslag innebär konkret att färre personer kommer att arbeta med lättläst som specifik kompetens och att färre lättlästa böcker ges ut. Lättläst litteratur kommer bara att tryckas när så efterfrågas, i övrigt överläts det till MTM att avgöra i vilket format som den lättlästa litteraturen ska tillgängliggöras. Det kommer att leda till att färre böcker trycks och att det blir svårare för läsarna att hitta böckerna på exempelvis bibliotek. CFLL kommer enligt förslaget inte längre att producera lättlästa nyheter för 8 SIDOR, vilket innebär att kontinuiteten i kompetensen kring hur man gör lättlästa nyheter för målgruppen upphör. Även tidningen 8 SIDOR:s framtid som papperstidning är oviss.

Det finns ingen motsättning mellan att öka digitalisering av böcker och tidningar och samtidigt fortsätta att tillhandahålla böcker och tidningar i tryckt format. Digitalisering av lättläst litteratur m.m. är nödvändig och ett bra sätt att tillgängliggöra litteratur för olika målgrupper, men de målgrupper som p.g.a. sina förutsättningar inte kan ta till sig digital information riskerar att helt uteslutas från möjligheten att delta i samhällsdebatten när de tryckta lättlästa medierna försvinner. Det gäller exempelvis den växande grupp av människor som drabbas av demenssjukdomar. Dessutom har inte alla grupper tillgång till eller möjlighet att använda ny teknik. Det är därför oerhört viktigt ur framför allt demokrati- och jämlikhetsperspektiv att produktion av lättläst information och litteratur i tryckt form får utrymme att fortsätta.

Även den läsombudsverksamhet som CFLL under många år har byggt upp äventyras av den föreslagna omorganiseringen, eftersom ingen särskild enhet får ansvaret för den. Läsombud är personal inom omsorgen som högläser för personer med intellektuell funktionsnedsättning eller demenssjukdomar och är en mycket viktig verksamhet.

Vänsterpartiet anser inte att en myndighet är den mest lämpade aktören när det gäller att driva förlagsverksamhet. LL-förlagets utgivning måste kunna ske helt oberoende och utan några som helst hänsyn till myndigheten, regeringen eller staten. Det kan annars

uppstå konflikter kring trovärdighet, vilket i sämsta fall skulle kunna leda till att förlaget blir mindre benägna att ge ut kontroversiella titlar och därmed uppstår det en form av förhandscensur. Det skulle vara till men för målgrupperna som då inte kan få ta del av sådan litteratur. Det är stor skillnad mellan att ge statligt litteraturstöd och att en myndighet driver egen förlagsverksamhet och ger ut litteratur. Det statliga litteraturstödet som ges till förlag, för utgivning av kvalitativt goda böcker, är generellt ett efterhandsstöd. Detta innebär att förlaget alltid står för utgivningsbeslutet och det eventuella statligt stödet kommer först när boken redan finns ute på marknaden. Staten är i detta fall inte involverad i själva utgivningsbeslutet. Ett ytterligare skäl till varför LL-förlaget inte bör inordnas i en myndighet är att den statliga förvaltningsformen, med krav på upphandling och offentlighetsprincipen, skulle fördröja och skada den kreativa processen och troligen innebära ökade kostnader. LL-förlaget har länge drivit en verksamhet med hög konstnärlig integritet som arbetat med nyskapande konstnärer, illustratörer, fotografer och formgivare och bör så få göra även framgent.

I utredningen föreslås även att MTM skulle ansvara för utgivningen av tidningen 8 SIDOR. En sådan lösning vore djupt problematisk inte minst ur ett oberoendeperspektiv. En fri press är en bärare av demokratin och dess främsta uppdrag är att granska makten. Att då själv vara en del av staten är ett demokratiskt problem. Regeringen har dock hörsammat den kritik och de invändningar som remissinstanserna framfört och har i stället valt att föreslå att MTM ska stödja utgivning och distribution av tidningen och att tidningens oberoende ska säkerställas genom ett upphandlingsförfarande. Vänsterpartiet anser visserligen att det är bra att regeringen i detta avseende inte går på utredningens förslag, men tillstyrker inte den lösning som presenteras i propositionen. 8 SIDOR är en viktig förmedlare av lättlästa nyheter och bör även fortsättningsvis ges ut av CFLL för att garantera ett kvalitativt innehåll till läsarna med kompetens att producera lättlästa nyheter. Att utlämna tidningen till marknaden genom ett upphandlingsförfarande är inget långsiktigt och hållbart alternativ.

Det finns många delar i propositionen som är bra och som Vänsterpartiet anser skulle berika och utveckla verksamheten och inte minst innebära en förstärkning för de målgrupper som behöver lättläst. I likhet med regeringen anser vi att ett nationellt kunskapscenter bör inrättas, att Lättläst-tjänsten – en fungerande kanal för att nå personer i behov av lättläst – även fortsättningsvis ska riktas till skolan och att information och marknadsföring om tillgängliga medier ska förstärkas. Som ovan

angetts är vi även positiva till att inrätta ett brukarråd som består av brukarorganisationer och förmedlare. Vi anser även att det är viktigt att bevaka teknikutvecklingen och att Handisam ska tilldelas ett tillsynsansvar av myndigheternas samhällsinformation på lättläst svenska.

Stödet till CFLL bör således inte avvecklas utan den befintliga verksamheten bör drivas vidare i stiftelseform och få ett förstärkt uppdrag där bl.a. ett kunskapscenter, ett brukarråd, bevakning av teknikutvecklingen och tillsyn av lättläst samhällsinformation ingår. CFLL samarbetar redan i dag med flera aktörer, varav MTM är en av dem. Det samarbetet kan och bör både fortsätta och utvecklas.

Stiftelseformen är lämplig av många skäl, inte minst för att kunna ge ut en oberoende tidning och bedriva en oberoende bokförlagsverksamhet. Syftet när stiftelsen bildades 1987 var just att ge ut en oberoende, lättläst nyhetstidning för personer med utvecklingsstörning och andra som har svårt att förstå vanliga dagstidningar. Stiftelseformen valdes för att garantera en fri och oberoende tidning. Stiftelseformen innebär även flera fördelar när det gäller att kunna driva en delvis intäktsfinansierad verksamhet. En nedläggning av stiftelsen skulle leda till att det ekonomiska stödet staten föreslås föra över till MTM skulle ge mindre verksamhet än i dag, eftersom stiftelsens verksamhet till 50 procent är finansierad av försäljningsintäkter. Intäkterna kommer till stor del från verksamhet som föreslås upphöra eller minska, eftersom den anses marknadsstörande och inte bör bedrivas av en myndighet.

Vi anser inte att utredaren tillräckligt analyserat andra tänkbara organisationsformer för hur statens insatser för lättläst kan organiseras i framtiden. Vi förespråkar stiftelseformen men ett annat tänkbart alternativ skulle vara att tilldela CFLL ett public service-uppdrag och bedriva verksamheten i aktiebolagsform under Förvaltningsstiftelsen för SR, SVT och UR. Vänsterpartiet anser att regeringens förslag att avveckla CFLL är dåligt underbyggt samt att den ekonomiska konsekvensanalysen brister i flera avseenden. Det tillsammans med vad som ovan anförts utgör grunden för vårt ställningstagande i denna fråga.

Riksdagen bör avslå regeringens proposition 2013/14:134 Lättare att läsa. Detta bör riksdagen besluta.

Stockholm den 7 april 2014

Bengt Berg (V)

Marianne Berg (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Lars Ohly (V)

Eva Olofsson (V)

Lena Olsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)